

ЗНАЧЕЊЕ РИЈЕЧИ „INIURIA“ У КОНТЕКСТУ ДЕЛИКТА „DAMNUM INIURIA DATUM“

Апстракт: Овај чланак представља покушај да се одреди значење ријечи инјурија у контексту цивилног деликта „*Damnum iniuria datum*“ и да се разграничи њено значење у односу на значење ријечи инјурија као посебног цивилног деликта којим се штити тјелесни и морални интегритет личности. Сам појам инјурије је тај који квалификују штетну радњу, извршену *occidere, frangere, rumpere, urere*, деликтном радњом. Питање које се нужно поставља је да ли је инјурија и у вријеме доношење Аквилијевог закона представљала субјективни однос починиоца деликта према радњи извршења или објективну претпоставку кршења постојећег обичајноправог и цивилноправног поретка? О природи и значењу инјурије се дуго дискутовало у романистици и постоји низ теза које су поставили модерни романисти али није донесен јединствен став о инјурији. Стварни еволутивни развој ријечи инјурија и бројне теорије истакнутих и угледних романиста се у појединим елементима не поклапају.

Кључне речи: аквилијев закон, *iniuria, culpa, dolus, damnum*, субјективна теорија, објективна теорија.

1. Увод

Аквилијев закон је био предмет тумачења римских правника у широком временском распону, од преткласичног периода, о чему свједоче позивања класичних правника на мишљења Брута (D. 9.2.27.2.) и Квинта Муција Сцеволе (D. 9.2.39.), па до почетка трећег вијека, „златног вијека“ римске јуриспруденције у епохи Севера када је дјеловао Улпијан од кога је убједљиво највише преузето цитата (двадесет два) у другом титулусу девете књиге Дигеста. Основни извор из којег сазнајемо о Аквилијевом закону су Јустинијанове Дигесте, а материја Аквилијевог закона је још садржана у Гајевим Институцијама, *Collatio legum Moisaicarum et Romanarum*, Јустинијановим Институцијама. Законска ријеч инјурија

је највише проблематизована и то од стране римских јуриспрудената кроз богату казуистику на ову тему, али и од стране савремених романиста који су овој теми посвећивали велику пажњу у стручној литератури. Иако тако опширно тумачен, појам аквилијанске инјурије није недвосмислено одређен и дефинисан. Управо, тај широк обим тумачења инјурије, од објективне противправности, долозног наносења штета па до ненамјерног наносења штета, биће бити продискутован у овом раду.

2. Термилошко одређење појма инјурија

Полазећи од саме етимологије ријечи инјурија, може се увидјети доста противријечности. Коријен ријечи инјурија потиче од сложене латинске ријечи *in-iure*¹, што значи поступање без права (*non-iure*) а не против права, *contra ius*² и та констатација представља општеприхваћен став у литератури. Насупрот том ставу неки аутори тврде да је инјурија од најстаријих времена била знак противправности³. У колоквијалном латинском језику ријеч инјурија је именица женског рода која се деклинира по првој деклинацији и значи повреду права, неправду, насиље, кривицу⁴. Пернис тврди да је она женски род латинског придјева *iniurius* што представља битну чињеницу за њено тумачење⁵. Оксфордски рјечник латинског језика даје слиједећа објашњења за појам инјурије: 1) противправно понашање, 2) неправедно и повређујуће понашање, 3) без обзира за једнакост, неједнако, 4) било који акт којим се повређује личност појединца, било да је у питању физички или морални интегритет, 5) губитак или штета нанесени од стране особе која врши своје право, 6) физичка повреда или оштећење⁶. Према претходним квалификацијама јасно је да се инјурија може схватити као радња и као

1 Adolf Berger, *Encyclopedic dictionary of Roman law*, Philadelphia, 1953., Volume 43, 502.

2 Carlo A. Cannata, *Sul testo della „Lex Aquilia“ e la sua portata originaria*, L. Vacca, *La responsabilita civile da atto illecito nella prospettiva storico-comparatistica*, Torino 1995., 37.

3 Огњен Вујовић, „Инјурија као деликт“, *Анали Правног факултета у Београду*, 2/2011., 360., Још види Frederick H. Lawson, *Negligence in the civil law*, London, 1950., Самир Аличић, *Класично значење ријечи Damnum (штета) у поглављу Дигеста Ad legem Aquiliam (9.2)*, Београд, 2010., Вид. Ferrini, *Diritto penale romano*, Milàn, 1899., 248.: „La parola iniuria in coerenza alla sua etimologia significa l’obiettività del torto arrecato dall’agente“; Kunkel, *Exegetische Studien zur aquilischen Haftung*, *Zeitschrift der Savigny Stiftung für Rechtsgeschichte*, 49/1929., 163., по којем је инјурија „die objektive Bindung des Verschuldensmoments“; Alfred Pernice, *Zur Lehre von den Sachbeschädigungen nach römischem Recht*, Belmar, 1867.

4 Мирко Дивковић, *Латинско- хрватски рјечник*, Загреб, 1900., 592.

5 Alfred Pernice, *Zur Lehre von den Sachbeschädigungen nach römischem Recht*, Belmar, 1867., 26.

6 P.G.W. Glare, *Oxford Latin Dictionary*, Oxford, 1985.,

ситуација. Посљедња три значења нису интересантна за овај рад, јер не означавају изворно значење инјурије, већ значење које је инјурија временом преузела и које има првенствено правну конотацију. Иако семантика ријечи упућује на слична тумачења, за јасну теоријску анализу потребно је одредити прецизно и јединствено значење инјурије и то искључиво значење које има у контексту деликта *damnum iniuria datum*.

3. Аквилијанска инјурија

С обзиром на то да је инјурија дио законске формулације Аквилијевог закона, неопходно је сагледати њено значење у контексту Аквилијевог закона. Инјурија у тексту Аквилијевог закона је начински аблатив. Њиме се квалификује наносење штете⁷. Да би се примјенила тужба из Аквилијевог закона у случају убиства туђег роба или животиње потребно је и поред самог факта убиства, да је оно учињено противправно или бесправно (*iniuria occisum*)⁸. Прихватајући формулацију класичних правника да инјурија означава противправност сврставамо инјурију у објективне елементе деликта *damnum iniuria datum*. У римској казуистици о истоименом деликту, најчешће постављано питање је да ли је штета учињена *iniuria*, или не, и да ли се, према томе може примјенити тужба из Аквилијевог закона? Као што се види инјурија је један од неопходних услова за постојање аквилијанске одговорности, али њено значење је још увијек предмет спора у литератури⁹. Класична јуриспруденција је несумњиво двојачко схватала овај термин: и то инјурију у општем смислу- инјурију као противправност, и инјурију у смислу кулпе као нехата¹⁰, односно субјективног односа делинквента према учињеном

7 Carlo A. Cannata, 1995., 36.

8 D. 9.2.3. Ulpianus libro octavo decimo ad edictum

Si servus servave iniuria occisus occisave fuerit, lex Aquilia locum hebet. Iniuria occisum esse merito adicitur: non enim sufficit occisum, sed oportet iniuria id esse factum.

D. 9.2.3. Улпијан, из осамнаесте књиге о едикту

Ако буде роб или робиња противправно убијен односно убијена, има мјеста за примјену Аквилијевог закона. Оправдано се истиче „противправно“ убијен јер није довољно да је убијен, него је неопходно да је то учињено противправно.

9 Вид. P. Ziliotto, L' 'imputazione del danno aquiliano (tra iniuria e damnum corpore datum), Padova, 2000.

10 G. I. 3.211:

Iniuria autem occidere intellegitur, cuius dolo aut culpa id accidit; nec ulla alia lege damnum quod sine iniuria datur, reprehenditur; itaque impunitus est, qui sine culpa et dolo malo casu quodam damnum committit. Гајеве Институције, 3.211:

Противправним убиством се сматра оно које је извршено злом намјером или непажњом. Ниједан други закон не кажњава штету која није противправно нанесена – sine iniuria datum.

деликту. За такав став упориште се налази у Улпијановом фрагменту на почетку титулуса *De iniuriis et famosis libellis*:

D. 47.10. Ulpianus libro 56 ad edictum

Iniuria ex eo dicta est, quod non iure fiat: omne enim, quod non iure fit, iniuria fieri dicitur. Hoc generaliter. Specialiter autem iniuria dicitur contumelia. Interdum iniuriae appellatione damnum culpa datum significatur, ut in lege Aquilia dicere solemus: interdum iniquitatem iniuriam dicimus, nam cum quis inique vel iniuste sententiam dixit, iniuriam ex eo dictam, quod iure et iustitia caret, quasi non iuriam, contumeliam autem a contemnendo.

D. 47.10. Улпијан, из педесетшесте књиге о едикту

Инјурија се тако зове зато што означава оно што није праведно, све што се догађа а није праведно је противправно. Ово је опште значење. А у посебном смислу инјурија може значити и увреда (*contumelia*). А понекад инјурија има значење штете која је проузрокована нехатом (*damnum culpa datum*), као што уобичајено кажемо у Аквилијевом закону; понекад за неправичност (*iniquitas*) кажемо *iniuria*, јер када се према неком донесе неправедна одлука, сматра се да је неправедна (*iniuria*), због тога што је лишена права и праведности, као неправно (*non iuriam*); увреда (*contumelia*), пак (потиче) од *contemnendo* (презирање, исмијавање).

Постоје још два параграфа готово истог садржаја, који вјероватно представљају посткласичне прераде и који се приписују Паулу¹¹. Евидентно је да из овог параграфа произилазе четири различита значења инјурије, једно у општем смислу и три специфична, ужа значења. У општем смислу инјурија представља противправност. Прво специфично значење инјурије је увреда (*contumelia*), радња усмјерена на повреду туђе части. Овдје се мисли на радњу из које настаје истоимени деликт инјурија. Друго, под инјуријом се у Аквилијевом закону означава nanoшење штете нечијом кривицом (*damnum culpa datum*). Треће, тим термином се понекад означава и неправичност (*iniquitas*) и неправда (*iniustitia*), као у случају неправичне судске одлуке.

У овом раду се расправља само питање аквилијанске инјурије, тј. друго наведено значење, која означава кривицу, субјективни однос делинквента према учињеној радњи. Дакле, класични правници не разликују противправност у савременом смислу као посебан услов за одговорност по Аквилијевом закону, различит од субјективног односа учиниоца према учињеној радњи (*dolus, culpa*). Чак и ако су Римљани разликовали противправност од кривице, то на терминолошком плану није нашло

Стога неће бити кажњен онај који без кривице односно немара или зле намјере случајем проузрокују штету.

¹¹ CO.2.5.1.; I.4.4.

одјека¹². Теорије о разликовању инјурије као објективног елемента деликта *damnum iniuria datum* и субјективизације инјурије поистовјећивањем са кулпом (*iniuriam hic damnum accipiemus culpa datum*)¹³ су резултат рада модерне романистичке науке која је развила систематски приступ који је подразумевао два становишта.

Преовладавајуће становиште је тумачило инјурију у објективном смислу (противправност), по коме је инјурија била првобитно дефинисана независно од кулпе, а кулпа се појављује као конструкција која је настала да би се превазишли строго објективни елементи деликта¹⁴. Они сматрају да су тек класични правници тумачили инјурију у смислу долуса и кулпе. Један од присталица ове теорије, Скипани, сматра да инјурија представља неправду која се наноси понашањем које се не може оправдати ни по којем основу¹⁵. По њему, кулпа се јавља у периоду касне републике и кулпозним понашањем се сматра оно противправно понашање када основи оправдања нису довољни да анулирају противправност деликта. Према томе, он сматра да је кулпно понашање дефинитивно противправно и да оно не подразумева субјективни однос учиниоца према деликту. Инјурија нема субјективни елемент – долус. Ово мишљење је даље разрадио Каната. Он је тврдио да су противправност (*illicitea*) и кривица (*colpevolezza*) у доктрини два различита појма¹⁶. Аргумент за ово разликовање он налази у схватању инјурије у времену доношења Алвилијевог закона, које је било строго објективистичко. Схватање инјурије у раном периоду развоја овог појма, обухвата „основе за искључење противправности“ као што су нужна одбрана (одбијање силе силом)¹⁷, стање нужде¹⁸, случај убијања роба због прељубе (*adulterium*)¹⁹, учествовање у дозвољеним играма (*colluctatio, pancratium*)²⁰,

12 Carlo A. Cannata, , 1995., 35-42.

13 D.9.2.5.1.

14 Paschalis Paschalidis, What did inuria in Lex Aquilia actually mean?, *Revue Internationale des droits de l'Antiquite LV*, Bruxelles, 2008.

15 Schipani, Sandro, *Responsabilita 'ex lege Aquilia': criteri di imputazione e problema della 'culpa'*, Torino, 1969., 83.

16 Carlo A. Cannata, *Sul testo della „ Lex Aquilia“ e la sua portata originaria*, L. Vacca, *La responsabilita civile da atto illecito nella prospettiva storico-comparatistica*, Torino, 1995., 40.

17 D. 9.2.4; D. 9.2.5.1.; D. 9.2.45.4

18 D. 9.2.49.1; D. 43.24.7.4.

19 D. 9.2.30.

20 D. 9.2.7.4.

рад јавних служби²¹, вршење приватних права²². У складу са тиме, нужна одбрана и крајња нужда и остали наведени случајеви не могу се баш сматрати основима за искључење противправности, како би их одредили данашњи правници, него основи који искључују постојање зле намјере и нехата. Ако неко учини имовинску штету бранећи се, он није учинио штету ни из зле намјере ни из нехата, дакле нема основа за аквилијанску одговорност. Бајнарт, као и остали поклоници објективистичке теорије, сматра да се кулпа развија тек у класичном праву, и то не „радикалном промјеном већ постепеном и пажљивом модификацијом постојећих правила, развијајући појам кулпе у концепту инјурије“²³. По њему, рани концепт инјурије није потиснут, већ је коригован у односу на појам кулпе²⁴.

Алтернативно схватање инјурије у субјективном смислу су заступали неки од врло угледних романиста²⁵. Мек Кормак се не слаже са Бајнартом да се промјена схватања инјурије десила у касној републици, односно да је кулпозни (субјективни) елемент тек у том периоду постао инхерентан инјурији²⁶. Његово схватање је да се инјурија увијек схватала као кривица. Аргументе за такав став налази у аквилијанским текстовима римских правника²⁷. По његовом становишту, кад се говори о инјурији, неспорно се говори о долусу и кулпи. Па ипак, у неким својим ранијим радовима признаје да је рано значење инјурије „непостојање права“ (absence of right)²⁸. Ни Беркс се не приклања већинском објективистичком становишту јер је његов став да је у самој структури деликта *damnum iniuria datum*, појам инјурије одвојен од кулпе што би значило да је штета (*damnum*) нанешена

21 D. 9.2.29.7.

22 D. 9.2.5.3.

23 Beinart, Ben, *The relationship of iniuria and culpa in the lex Aquilia*, *Studi in onore Vincenzo Arangio- Ruiz*, vol 1, Napoli, 1953., 280.

24 *Ibid.*, 285.

25 Вид. Karl Binding, *Die Normen und ihre Übertretung: eine Untersuchung über die Rechtmässige Handlung und die Arten des Delikts*, vol IV., Leipzig, 1965., 48-51.

26 Geoffrey MacCormack, *Aquilian studies*, SDHI 41, Roma, 1975., 56.

27 Првенствено текстови о проузроковању побачаја код ждребне кобиле (D.9.2.39.), одговорност поткресивача дрвета (D.9.2.31.), случај судара бродова (D.9.2.29.2-4), случај крчмаровог фењера (D.9.2.52.1.), случај играња лоптом (D.9.2.52.4.), случај бријача (D.9.2.11.), случај кад се сруши кућа да би се спријечило ширење пожара (D.9.2.27.11.), случај сијечења наставка крова од стране сусједа (D.9.2.29.1.).

28 Geoffrey MacCormack, *Aquilian culpa*, *Daube Noster Essays in Legal History for David Daube*, Edinburgh, 1974., 201.

„повређујућом инјуријом“ (*contempt iniuria*)²⁹. „Повређујућа инјурија“, као квалификативна одредница радње извршења деликта, нужно асоцира на инјурију у значењу посебног цивилног деликта. Он још тврди да поред „повређујуће инјурије“ *ratione personae* којом се погађа достојанство и морал појединца постоји и инјурија *ratione re* која се односи на ствари и којом се чини материјална штета.

Како Пашалидис сумарно приказује у свом раду „What did iniuria in *lex Aquilia* actually mean?“, заступници објективистичког становишта су се претежно фокусирали на посљедицу самог деликта а присталице супротног становишта на саму радњу извршења деликта. По његовом мишљењу, постоје убједљиви аргументи на обе стране. Сматра да су римски правници појам инјурије креирали на основу Аристотеловог појма неправде (*ἀδικία*) који је објашњен у Никомаховој етици³⁰. Интересантно је Пашалидисово констатовање да је *damnum iniuria* „штета (губитак) нанијета неправдом, односно неправда узрокована губитком“. Овај контроверзан став на прво читање збуњује али суштински одређује природу ове законске формулације. Без обзира на исцрпно лингвистичко и семантичко тумачење ове законске синтагме, или евентуалан распоред ријечи у оквиру саме формулације или пак самог закона, значење остаје исто. *Damnum* представља штету која је нанијета инкриминисаном радњом чији обим је схватан шире или уже, зависно од римске правне епохе у којем је тумачен и примјењиван закон.

Курзи такође прихвата Пашалидисово схватање да је на креирање појма инјурије пресудно утицао Аристотелов појам неправде (*ἀδικία*) и да јој он управо даје субјективну димензију³¹. Према томе, Курзи се приклања „субјективистичкој струји“, али истовремено даје један специфичан идентитет појму инјурије у контексту овог закона. По њеном мишљењу, које је већ дуго присутно у теоријском проблематизовању овог појма, инјурија је изворно субјективни елемент деликта *damnum iniuria datum* и означава злу (долозну) намјеру (*dolus*)³². Не прихвата идентификацију инјурије са кулпом, јер сматра да је оригинално значење појма инјурије интенциозно понашање,

29 Peter Birks, *Other men's meat: Aquilian liability for proper use*, *Irish Jurist* 16, Edinburgh, 1981., 141.

30 „Ако пак ткогод нашкоди по избору, почиња неправду; и већ према таквој чинидби неправде неправедан је тај који чини неправедно, уколико нарушава размјер или једнакост. Исто тако почиња праведно дјело, само ако хотимице дјелује...“ (превод Томислав Ладан), Аристотел, Никомахова етика, Загреб, 1988., 1136 а, 107 -108.

31 Maria Floriana Cursi, *What did occidere iniuria in Lex Aquilia actually mean?*, *Roman legal tradition*, Volume 7, Glasgow, 2011., 16- 29.

32 Вид. Maria Floriana Cursi, *Iniuria cum damno, Antigiuridicità e colpevolezza nella storia del danno aquiliano*, Milan, 2002., 93-94.

јер и сам Аристотелов појам неправде (*ἀδικία*) означава вољни чин; те је одговорност за његово предузимање условљена односом учиниоца према радњи и посљедици³³. У овом случају не би се могло говорити о утицају грчке филозофије на формирање класичних римских правних термина, јер је сам Аквилијев закон донесен у предкласичном периоду. У тој чињеници Курзи налази аргумент за своју тезу по којој је појам инјурије „посуђен“ из раније насталог деликта *iniuria* и према томе садржајно одговара долусу. Ово становиште се заснива на интересантној премиси а то је да је концепт објективног поимања инјурије ипак установљен у модерној романистици, што управо наводи на закључак да сами Римљани нису нужно дијелили такве ставове о природи саме инјурије. Стога је, исто тако са великим самопоуздањем, могуће поставити другу тезу по којој се инјурија схвата у субјективном смислу.

Сличне ставове имају и еминентни британски романисти. Беркс је сматрао деликте *iniuria* и *damnum iniuria datum* као деликте- близанце („*twindelicts*“)³⁴ а Пагзли карактерише треће поглавље Аквилијевог закона као изданак деликта инјурија („*off shot of the delict of iniuria*“)³⁵. Велику сличност између инјурије контексту деликта *damnum iniuria datum* и инјурије као посебног деликта (*contumelia*) уочава и Полеј³⁶. Своје становиште аргументује аналогизмом која постоји између повреде (напада на физички или евентуално морални интегритет) роба која би се санкционисала помоћу *actio iniuriarum* и убиства роба које би се процесуирало помоћу аквилијанске тужбе. И у обе ове ситуације и сами Римљани би навели да је почињена инјурија. У оба случаја као заштитни објект се сматра робов господар, односно штити се његова имовина и имовински интереси³⁷. Свака повреда која може довести до веће или мање неспособности роба за даљи рад, свакако утиче на обим господарева имовине. Убиство роба не само да доводи до имовинског губитка господара (штете- *damnum*) већ се сматра нападом на част и углед самог господара (*do-*

33 Вид. David Ibbetson, *How the Romans did for us: Ancient roots of the tort of negligence*, *UNSW Law Journal* 37, Sydney, 2003., 475.

34 Peter Birks, *The Early History of „iniuria“*, *The Legal History Review* 37, London, 1969., 163.

35 David Pugsley, *The Origins of lex Aquilia*, *Law Quarterly Review* 85, London, 1969., 58.

36 Вид. Elemer Polay, *Inuria Types in Roman Law*, Budapest, 1986., 123.

37 Узимајући обзир чињеницу да је роб лице *alieni iuris*, потпуно је логично да у правном промету у његово име иступа његов господар (*dominus*). С обзиром на статус робова у вријеме класичног ропства, које се поклапа са временом доношења Аквилијевог закона, који је окарактерисан као објект права (*servus nullum caput habet*), или кроз дескриптивно Вароново објашњење положаја роба као инструмента који говори, *instrumentum vocale* (Varro, *De re rustica*, 1.17.)

minus)³⁸. Сам извршилац убиства предузима чин који подразумева одређену potestas (моћ, право) коју он нема, јер сам није власник роба³⁹ нити државни магистрат да на основу империја кажњава роба, и тим бесправним чином он „вријеђа“, односно узурпира правну сферу власти односно „напада“ самог господара. Узимајући у обзир тако постављене чињенице, тешко би се могао донијети други закључак до тај да је иницијално значење инјурије долус⁴⁰. На основу претходно наведене аналогије успоставља се врло интересантна паралела између цивилних деликата iniuria и damnum iniuria, гдје први санкционише нападе на морални и тјелесни интегритет, изузев права на живот роба, а други санкционише само убиство роба кроз прво поглавље Аквилијевог закона⁴¹. Курзи, иако повлачи ове интересантне паралеле између самих деликата, дефинитивно не сматра аквилијанску инјурију и инјурију као посебан цивилни деликт, идентичним појмовима. Њено мишљење је да аквилијанска инјурија у значењу које има на основу трећег поглавља Аквилијевог закона, замијенила значење инјурије у смислу посебног цивилног деликта јер је преузела регулисање случајева који су дотад подвођени под обим примјењивости цивилног деликта инјурија⁴². У свом скорашњем раду, Курзи наставља да досљедно гради своју тезу о субјективном предзнаку инјурије, уводећи нове аргументе у прилог своје теорије⁴³. Синтагма iniuria

38 Maria Floriana Cursi, *Iniuria cum damno, Antigiuridicità e colpevolezza nella storia del danno aquiliano*, Milan, 2002., 274- 275.

39 Сами господари су имали ius vitae ac necis (право живота и смрти) над својим робовима у оквиру dominica potestas (власти господара над робом) што им је de iure омогућавало да без страха од било какве законске санкције кажњавају своје робове, мада de facto се кажњавање и убијање сопствених робова предузимало у екстремним ситуацијама, у случајевима побуне робова, убиства господара, намјерног кварења алата, усјева, организовање самих побуна и устанака робова.

40 Maria Floriana Cursi, *Iniuria cum damno, Antigiuridicità e colpevolezza nella storia del danno aquiliano*, Milan, 2002., 275.

41 D. 9.2.2. *Lege Aquilia capite primo cavetur: „ Ut qui servum servamve alienum alienamve qudrupedem vel pecudem iniuria occiderit, quanti id in eo anno plurimi fuit, tantum aes dare domino damnas esto“.*

42 Свака физичка повреда роба сада је подвођена под обим примјењивости трећег поглавља Аквилијевог закона, и тиме искључивана примјена actio iniuriarum и самог цивилног деликта инјурија.

43 Maria Floriana Cursi, *What did occidere iniuria in Lex Aquilia actually mean?*, Roman legal tradition, Volume 7, Glasgow, 2011., 16- 29.; Вид. Max Kaser, *Das römischen Privatrecht I*, München, 1955., Казер сматра да се у старом римском праву, односно праву у вријеме доношења Аквилијевог закона, није узимала у обзир свијест (Bewusstsein), односно психички однос учиниоца према почињеном дјелу, већ је постојао само dolus malus који је означавао интенциозно понашање, односно понашање које није допуштено, противправно је (iniuria). Касније је износио ставове да се на основу законских формулација iniuria occidere и iniuria

occidere нужно указује на интенциозно понашање, а сам долозни елемент је посуђен из раније установљеног деликта iniuria. Њено мишљење је да касније уведена одговорност по трећем поглављу Аквилијевог закона⁴⁴ а одговорност заснована на кулпи не представља накнадну субјективизацију одговорности, већ само проширење примјене већ постојећег субјективног основа одговорности. Уколико је дошло до преузимања правотехничког термина из раније постојећег цивилног деликта, онда је јасно да је морало бити у питању свеобухватно преузимање које је подразумевало реципирање инхерентног субјективног елемента деликта инјурије, а то је долус. Комплементарност наведених деликата је могла евентуално постојати само у том периоду за који се веже доношење самог Аквилијевог закона односно у тзв. предкулпозној ери (pre-culpa era)⁴⁵. У каснијој еволуцији деликта *damnum iniuria datum* све више се појмови инјурије раздвајају, односно губи се „заједнички именулац“ ова два цивилна деликта. То се приписује повезивању појма инјурије и кулпе и њиховом међусобном односу.

4. Одређење аквилијанске инјурије према кулпи и осталим аквилијанским појмовима

Према доминантном становишту, увођење кулпе као посебног услова аквилијанске одговорности се подудара са промјеном објективног основа одговорности у субјективни, а сматра се да се то десило у класичном раздобљу. Према Јерингу, старији објективни концепт инјурије је „игнорисао“ (*ignora il momento della culpa*) кулпу као елемент аквилијанске одговорности⁴⁶. Међутим, тек увођењем развијенијег концепта субјективне аквилијанске одговорности од стране класичне јуриспруденције, постепено се превазилази енигма неистраженог правног простора ненамјерног доношења штете⁴⁷. Иначе деликт

ingere frangere gumpere могло претпоставити да су делинквенти били свјесни незаконитости својих штетних радњи. Сматра да се у старом праву може очекивати само постојање типичне одговорности за долус.

44 Курзи сматра да су оригинално постојала само прва два поглавља закона, и да се прво поглавље односило само на убијање робова. Оно што је извјесно у романистици да је рањавање робова почело да се кажњава по трећем поглављу захваљујући дјелатности и интерпретацији класичне јуриспруденције трећег поглавља Аквилијевог закона. Према томе, у вријеме доношења Аквилијевог закона, повреда роба је санкционисана двојачко. Ако је било у питању убиство роба, примјењивано је прво поглавље Аквилијевог закона, а ако је била у питању физичка повреда, онда се примјењивала инјурија, као посебан цивилни деликт.

45 Paschalis Paschalidis, *What did iniuria in Lex Aquilia actually mean?*, *Revue Internationale des droits de l'Antiquite* LV, Bruxelles, 2008.,

46 Rudolf von Ihering, *Il momento della colpa nel diritto privato romano*, Napoles, 1990., 16.

47 Maria Josè Bravo Bosch, *Sobre el dolo y culpa en la iniuria*,

damnum iniuria datum је јединствен међу осталим цивилним деликтима по томе што предвиђа одговорност за ненамјерно nanoшење штете. Правници класичног периода су настојали тумачити појам инјурије и то са аспекта штетне радње *non iure* (противправности) и са аспекта штетног дјеловања извршиоца деликта тј. да ли је он поступао долозно или непажљиво. Даубе⁴⁸ сугерише да се повезивање кулпе и инјурије десило у Аквилејевом закону око 100. године п.н.е. када су Квинт Муције Сцевола и Алфенус дефинисали кулпу као непажњу у смислу D.9.2.31.⁴⁹ и D.9.2.52.4.⁵⁰ У вези са тим, Бајнарт

48 David Daube, *Roman Law: Linguistic, Social and Philosophical Aspects*, Edinburgh, 1969., 153.

49 (D.9.2.31. Paulus libro decimo ad Sabinum) :

Si putator ex arbore ramum cum deiceret vel machinarius hominem praeteruntem occidit, ita tenetur, si in publicum decidat nec ille proclamavit, ut casus eius evitari possit. Sed Mucius dixit etiam, si in privato idem accidisset, posse de culpa agi: culpam autem esse, cum quod a diligente provideri potuerit, non esset provisum aut tum denuntiatum esset, cum periculum evitari non possit. Secundum quam rationem non multum refert, per publicum an per privatum iter fierit, cum plerumque per privata loca vulgo iter fiat, quod si nullum iter erit, dolum dumtaxat praestare debet, ne immittat in eum, quem viderit transeuntem, nam culpa ab eo exigenda non est, cum divinare non potuerit, an per eum locum aliquis transiturus sit.

D. 9.2.31. Паул, из десете књиге по угледу на Сабина

Ако поткресивач дрвета баци грану или то уради онај који ради на скелама, па убије човјека који је ту пролазио, он ће одговарати ако је ту грану бацио на јавни пут и није тако објавио да се несрећа може избјећи. Међутим, Муције каже да и у случају да се то догоди на приватном путу, може се водити спор због непажње – culpa: немарност, наиме постоји онда када није предузето оно што би пажљив човјек могао предвидјети или је било објављено тек онда када се опасност више није могла избјећи. По овом мишљењу нема велике разлике у томе да ли је пут био приватни или јавни, јер пут често пролази преко приватних земљишта. Али ако ту није постојао никакав пут, онда се одговара само за dolum, да се не би намјерно бацало на оног за кога се види да пролази; у оваквом случају, учиниоцу се не може приписати одговорност за непажњу- culpa, јер он није могао као пророк предвидјети да ће преко тог земљишта неко прелазити. (Превод Милена Полојац, Практикум за римско право, Београд, 2010. 265.)

50 D.9.2.52.2. Alfenus libro secundo digestorum

In clivo Capitolino duo plostra onusta mularum ducebant: prioris plostri muliones conversum plostrum sublevabant, quo facile mularum ducerent: inter superius plostrum cessim ire coepit et cum muliones, qui inter duo plostra fuerunt, e medio exissent, posterius plostrum a priore percussum retro redierat et puerum cuiusdam obriverat: dominus pueri consulebat, cum quo se agere oporteret. Respondi in causa ius esse positum: nam "eam" si muliones, qui superius plostrum sustinuissent, sua sponte se subduxissent et ideo factum esset, ut mularum plostrum retinere non possint atque onere ipso retraherentur, cum domino mularum nullam esse actionem, cum hominibus, qui conversum plostrum sustinuissent, lege Aquilia agi posse: nam nihilo minus eum damnum dare, qui quod sustineret mitteret sua voluntate, ut id aliquem feriret: veluti si quis asellum cum agitasset non retinuisset, aequae si quis ex manu telum aut aliud quid immisisset, damnum iniuria daret. Sed si mularum, quia aliquid reformidassent et muliones timore permoti, ne opprimerentur, plostrum reliquissent, cum hominibus actionem nullam esse, cum domino mularum esse. Quod si neque

резимира еволутивни развој објективне аквилијанске одговорности ка субјективној и издваја три велике посљедице⁵¹:

1. Обим противправности је био сужен јер иако је постојала штета као посљедица противправности, учинилац се могао екскулпирати одговорности ако је постојао недостатак непажње или намјере.

2. Кулпа се преплитала и настојала изједначити са инјуријом.

3. Кулпа проширује обим одговорности тако што акт који је био *prima facie* у складу са законом може бити противправан ако је почињен долозно или непажљиво.

Ове етапе развоја показују суштински однос који је постојао између долуса, инјурије и кулпе у еволуцији аквилијанске одговорности. У предкласичном, често називаном архаичном праву инјурија је изједначавана са долусом, односно одговорност за радње које су квалификоване као *iniuria occiderit, rumperit, ugerit, frangerit* су биле санкционисане по Аквилијевом закону само ако је на страни починиоца била несумњива намјера за почињењем деликта. Стога према Бајнарту, правни простор одговорности за ненамјерно наносење штете остаје неистражен у старом праву, што је у супротности са општеприхваћен ставом о „чисто посљедичном приступу“ (*reinen*

mulae neque homines in causa essent, sed mulae retinere onus nequissent aut cum coniterentur lapsae concidissent et ideo plostrum cessim redisset atque hi quo conversum fuisset onus sustinere nequissent, neque cum domino mularum neque cum hominibus esse actionem. Illud quidem certe, quoquo modo res se haberet, cum domino posteriorum mularum agi non posse, quoniam non sua sponte, sed percussae retro redissentiarum.

D .9.2.52.2. Алфен Вар, из друге књиге Дигеста

Мазге су вукле двоје теретних кола уз Капитолско брдо, и гоничи су гурали прва кола која су била нагнута на једну страну, да би мазге могле лакше да вуку. У међувремену доња кола су почела да иду назад и гоничи који су се налазили између кола су повукли прва кола и она су ударила у друга кола и погазила туђег роба. Његов господар ме питао против кога треба да покрене тужбу. Одговорио сам да то зависи од околности, ако су се гоничи који су се налазили иза првих кола намјерно склонили у страну а посљедица је била да мазге нису могле задржати кола и биле су повучене његовом тежином. Тада се не може подићи тужба против власника мазги, али се аквилијанска тужба може подићи против лица које је држало кола па их пустило, јер ако лице које држи нешто, пусти га и омогући да оно удари у друго нешто наноси штету, као нпр. кад неко води магарца и није у стању да га задржи, или испалује из пушке или баци нешто друго из руке. Али ако су мазге устукнуле зато што су биле преплашене, а и гоничи су били преплашени да ће бити прегажени, пусти кола, тужба се не може подићи против њих, али може против власника мазги. Ако ни мазге ни гоничи нису узрок несреће, али мазге нису могле држати товар, или су покушавале (безуспјешно) да вуку товар, оклизнуле су се и пале, а то је проузроковало да кола иду назад, а гоничима је било немогуће да задрже кола која су била нагнута на једну страну, тада се није могла подићи тужба ни против власника мазги ни против гонича. Једно је сигурно, без обзира на околности, да власник мазги које су биле на задњој страни није одговоран, јер оне нису ишле назад добровољно, већ су биле повучене.

51 Ben Beinart, *op.cit.*, 285.

Erfolghaftung)⁵². Чисто посљедични приступ су заступале пасиониране присталице тумачења инјурије као објективне одговорности, по којем свака радња без обзира на услове под којим је предузета доводи до штетне посљедице која се санкционише Аквилијевим законом. Контрааргументе за овако екстремне ставове налазимо и у самом Закону дванаест таблица, у случају бацача копља⁵³. Иначе, сам Бајнарт припада групи присталица објективног тумачења инјурије, јер сматра да је инјурија у раном тумачењу римских правника означавала *non iure* дјеловање, дакле противправност у објективном смислу⁵⁴. Кад је дошло до диференцирања инјурије на кулпозни и долозни елемент, и да ли је инјурија у свом првобитном значењу била објективне или субјективне природе, су питања која су нарочито актуелна у скорије вријеме у романистици⁵⁵.

У класичном праву долази до приближавања појмова кулпе и инјурије у контексту Аквилијевог закона до те мјере да их чак Улпијан потпуно изједначаје, сматра их синонимима⁵⁶. Липтов такође изједначава инјурију и кулпу, сматајући да субјективна димензија инјурије заправо кулпа (*Das*

52 Ulrich von Lübtow, *Untersuchungen zur lex Aquilia de damno iniuria dato*, Berlin, 1971., 84.

53 Бацач копља, коме се копље случајно омакне и убије пролазника (*si telum manu fugit magis quam iecit, aries subicitur*, VIII таблица, 24 а.) не сматра се кривим јер му је као казна одређено жртвовање овна за родбину настрадалог. Дакле, према санкцији која не представља одмазду према његовом животу и тијелу, можемо закључити да се није сматрао кривим, бар не у оној мјери како је сматран кривим онај ко је намјерно бацио копље на другога. Већ је у вријеме доношења Закона дванаест таблица, а сасвим могуће је да ова одредба датира из ранијег периода, постојала ублажена одговорност за нехатно поступање. То свакако говори о нарочитом римском таленту за право и способности најстаријих Римљана да осјете суптилне разлике у степеновању кривице. Насупрот томе постоји правило за које се традиционално сматра да га је установио краљ Нума, а које каже да ће смртном казном бити кажњен онај ко убије слободног човјека (*qui hominem liberum morti duit, parricidas esto*). Сматра се да ово правило припада корпусу краљевских закона (тзв. *leges regiae*) и самим тим ово древно правило с обзиром на вријеме у којем се сматра да је донешено, није могло значајније утицати на формирање концепта раноаквилијанске одговорности.

54 Ben Beinart, *op.cit.*, 379.

55 Вид. Alan Rodger, *What did Damnum Iniuria actually mean? Mapping the law: Essays in memory of Peter Birks*, Oxford, 2006., 421-438., Paschalis Paschalidis, *op. cit.*, Maria Floriana Cursi, *op. cit.*

56 D.47.10.1.; D.9.2.5.1. *Iniuriam autem hic accipere nos oportet non quemadmodum circa iniuriarum actionem contumeliam quandam, sed quod non iure factum est, hoc est contra ius, id est si culpa quis occiderit: et ideo interdum utraque actio concurrat et legis Aquiliae et iniuriarum, sed duae erunt aestimationes, alia damni, alia contumeliae. Igitur iniuriam hic damnum accipiemus culpa datum etiam ab eo, qui nocere noluit.; D.47.6.1.2. Si plures servi damnum culpa dederint, aequissimum est eandem facultatem domino dari.; Gai. Inst. 3.211. : is iniuria autem occidere intelligitur, cuius dolo aut culpa id acciderit.*

Wort „iniuria“ als objektive und subjektive Rechtswidrigkeit – culpa)⁵⁷. Јеринг⁵⁸ сматра да се схватања инјурије у смислу кулпе и долуса десило у вријеме дјеловања класичне јуриспруденције а до изједначења кулпе и инјурије је дошло у вријеме дјеловања правника из периода владавине династије Севера⁵⁹. Интересантно је а и неизоставно је питање које се поставља у току тумачења самих појмова инјурија и кулпа, а то је да ли инјурија значи кривица и да ли по том конкретном значењу може бити изједначена са кулпом? Сам појам кулпе у контексту Аквилијевог закона је тумачен веома екстензивно, од схватања кулпе као кривице у ширем смислу (fault at large⁶⁰) гдје се кулпа схвата као виши појам (genus proximum или по Хаусманингеру „Oberbegriff“⁶¹) за намјеру и за непажњу, до схватања кулпе у ужем смислу као непажљивог, нехатног понашања (negligentia) односно у смислу culpa stricto sensu⁶². Стога је потребно одредити или барем покушати одредити у којем семантичком смислу римски правници виде подударност између инјурије и кулпе. Ако се у рашчлањивању могућих значења инјурије пође од објективне аквилијанске одговорности и њеног поимања инјурије као акта противправности, односно противправно или бесправно предузетог чина, онда кулпа као правнотехнички термин преузима сав тај обим значења и надграђује га увођењем и субјективне димензије у аквилијанску одговорност. Стога се не може рећи да су кулпа и инјурија синоними јер је кулпа у претходно наведеном контексту шири појам од инјурије. У практичном смислу, односно што се тиче примјене у правном промету, термилошка разлика између инјурије и кулпе није производила посљедице све док се кулпа није почела схватати као еквивалент непажњи (negligentia). Кулпа схваћена у ужем смислу или culpa stricto sensu дефинитивно се одваја од

57 Ulrich von Lübtow, op. cit., 83.

58 Rudolph von Jhering, Das Schuldmoment im römischen Privatrecht in Vermischte Schriften juristischen Inhalts, Aalen, 1968., 155.

59 Династија Севера је владала римским царством у периоду од 193. г. н.е. до 235. г.н.е. када је убијен и посљедњи владар те династије, Александар Север. То је вријеме великих правничких имена као што су Папинијан, Трифонин, Калистрат, Тертулијан, Марцијан, Паул, Улпијан, Модестин. Иако се званично убрајају у правнике класичне јуриспруденције, сматра се да дјеловање ових правника представља зрело (или златно) доба класичне јуриспруденције.

60 Reinhard Zimmermann, The Law of Obligations, Roman Foundations of Civilian Tradition, Oxford, 1996., 1005.

61 Herbert Hausmaninger, Das Schadenersatzrecht der lex Aquilia, Wien, 1990., 25.

62 Eric Descheemaeker, The Divisions of wrongs : a historical comparative study, Oxford, 2009., 96.

инјурије јер је ужи домаћај одговорности који она производи у односу на обим одговорности који се производи поступањем инјурија⁶³.

Трећа етапа у дијалектици односа између инјурије и кулпе, према Даубу, се завршава тако што кулпа преузима значење и долозног и кулпног елемента у ужем смислу и постаје предзнак за аквилијанску кривицу у општем смислу. Као таква, кулпа се наводи као један од неопходних елемената за одређивање аквилијанске субјективне одговорности.

По Хаусманингеру, модерни појам противправности (*Rechtswidrigkeit*) и кривице (*Verschulden*) није јасно разликован од стране правника из класичног периода, док није дошло да јасног раздвајања појмова *iniuria* и *culpa*⁶⁴. Гајева диференцијација инјурије на долус и кулпу представља два могућа начина извршења самог деликта, тј. долозно (намјерно) и кулпно (непажљиво) наносење штете. Могло би се рећи да је тек Јустинијан био тај ко је извршио детаљнију елаборацију института кулпе, диференцирајући је на више критеријума различитог интензитета⁶⁵. Правило које одређује доњу границу аквилијанске одговорности је *in lege Aquilia et levissima culpa venit* што значи да је најмања немарност, у ширем смислу се може тумачити и кривица, на страни учиниоца доводила до могућности одговарања по Аквилијевом закону. Ова констатација која се приписује Улпијану је значајна због тога што она ствара нове границе одговорности, јер фактички проширује обим аквилијанске одговорности са кулпе као општег критерија на кулпу у специфичном смислу, односно тзв. „свеопшту кривицу“. Заправо, ова екстензија саме кулпе модификује и појам инјурије, те се тако мијења квалификација начина извршења деликтне радње. Кад се чињенице сагледају на тај начин, поставља се питање да ли треба параграф о *culpa levissima* посматрати као опште правило или правило које се интерпретира зависно од конкретног чињеничног стања, односно правило које није имало генерални карактер већ је било *ad hoc* употребљавано. Уколико би се узело

63 Милошевић наводи да цивилни деликт *Damnum iniuria (culpa) datum* заправо значи одговорност за ненамјерно наносење штете. Аргумент за такав став налази у поистовјећивању кулпе и инјурије од стране римских правника, па према томе инволвирањем појма кулпе у тумачење Аквилијевог закона, долази до прихватања концепта субјективне аквилијанске одговорности. Прихватањем овог става, искључује се могућност одговорности за долозно наносење штете у контексту Аквилијевог закона.

64 Herbert Hausmaninger, *op. cit.*, 19.

65 D. 50. 16. 213. 2: "Lata culpa" est nimia negligentia, id est, non intellegere, quod omnes intellegunt; Paul. D. 50. 16. 223. : "Latae culpaе" finis est, non intellegere id, quod omnes intellegunt; D. 36. 1. 23. 3: non fecit lata culpa, non levi et rebus suis consueta negligentia, D. 41. 1. 54. 2: sed damnum dando damni iniuriaе tenebitur, ut tamen culpam in damno dando exigere debeamus graviorem nec tamen levem quam ab extraneo; D. 9, 2, 44 pr.: in lege Aquilia et levissima culpa venit

као несумњива чињеница да је општег карактера, онда би се цијелокупно тумачење закона модификовало⁶⁶.

Да би се правилно схватило значење и мјесто појма инјурије у Аквилијевом закону, неопходно је одредити појам инјурије у односу на дамнум (штета). *Damnnum* (штете) и инјурија су *conditio sine qua non* заједно са каузалним нексусом за постојање аквилијанске одговорности. Првенствено се мора одредити значење самог појма дамнум у аквилијанском контексту. Аквилијанска штета означава имовински губитак која доводи до умањења цијелокупне имовине оштећеног. Поједини аутори су износили тезе о евентуалном паралелизму у значењу између аквилијанске инјурије и дамнума⁶⁷. Кључне ријечи Аквилијевог закона су уско повезане и тумачене су у контексту аквилијанске одговорности, тако да постоји и међусобна условљеност значења тих ријечи. Сам појам *damnum datum* нема деликтозни карактер уколико се та штета не наноси инјуриозно (*iniuria*). Тако да и сам појам дамнума, односно штете неће имати исто значење уколико се не интерпретира у конкретном, аквилијанском контексту.

5. Закључак

Инјурија у аквилијанском контексту преузима различита тумачења кроз различите временске епохе. Квалификација радње извршења се мијења од

⁶⁶ Мек Кормак је изнио став да је и најмања непажња на страни починиоца штете довољна да се употреби тужба из Аквилијевог закона, само у случају када постоји свијест о вршењу штетне радње, односно штетна радња се врши са знањем и вољом о евентуалној посљедици радње. Он свој став образлаже повезивањем значења уводног параграфа са слиједећим параграфом D.9.2.44.1. *Quotiens sciente domino servus vulnerat vel occidit, Aquilia dominum tenet dubium non est*; Ако роб убије или рани другог уз знање свог господара (о тој чињеници), господар је несумњиво одговоран по Аквилијевом закону. Ово Мек Кормаково становиште није битно утицало на модерне ставове гдје се одредница о *culpa levissima* схвата аксиоматично. Вид. Olga Tellegen- Couperus, *The limits of culpa levissima*, Наводи три разлога због чега *culpa levissima* има ограничен домет у одређивању аквилијанске одговорности: „Прво, то би било врло непрактично правило и онемогућавало би свакодневни живот у Риму. Друго, да се то правило досљедно спроводило постојали би и други извори који би свједочили о примјени тог правила. А таквих правила нема. Треће, ако је *culpa levissima* била критериј неопходан за установљење аквилијанске одговорности, зашто би се правници толико трудили да објасне кулпу, односно да наведу каква све понашања се могу сматрати кулпозним понашањима. По мом мишљењу *culpa levissima* је постојала ако је постојала свијест господара о штетним радњама његовог роба“.

⁶⁷ Албанезе сматра да је децемвирална инјурија, а аналогно томе и аквилијанска инјурија означава акт извршен физичком силом на штету неке особе (*delitto relizzato con violenza fisica ai danni d'una persona*), Вид. Albanese, *Una congettura sul significato di „iniuria“ in XII tab. 8.4., 21-36.*

схватање инјурије у смислу објективне противправности до класичног поимања инјурије у смислу кулпе и долуса. Промјена поимања инјурије је одређена коријеним промјенама друштвених односа које су показале да је неодрживо схватање инјурије као објективног елемента аквилијанске одговорности. О спорној природи појма инјурија у модерној романистици постоје многе теорије при чему се могу разликовати две групе схватања: субјективно и објективно схватање. Доминатно, објективно становиште подразумева да инјурија означава противправност, без кулпног и долозног елемента, а кулпа представља конструкцију која настаје накнадно да би се превазишли строго објективни елементи. Према „објективистима“ кулпа представља појам који је производ дјелатности класичне јуриспруденције и који је казуистички одређен. Насупрот таквом становишту, јавља се субјективна „струја“ која заступа став о инхерентности кулпе и долуса појму инјурије. Курзи износи јединствен став о субјективном идентитету инјурије, који значи да је инјурија оригинално значила долозно понашање. Повезивање аквилијанске инјурије са појмом инјурије у смислу посебног цивилног деликта, такође је аргумент у прилог субјективне теорије. Курзи тврди да је сам појам инјурије преузет из већ постојећег цивилног деликта инјурије, и да стога има долозно значење. Полеј, Беркс, Пагзли су такође заступници становишта о аналогiji између инјурије у смислу *contumelia* и аквилијанске инјурије као два деликта која су сродног и повезаног значења. Инјурија је у изворима често поистовјећивана са кулпом али обим и значење ова два аквилијанска појма је дискутабилан. Кулпа у ужем смислу (*culpa stricto sensu*) представља немарност, непажњу и представља само један елемент инјурије. Често се среће значење кулпе као генералног, општег, правнотехничког појма за кривицу. Стога је врло проблематично поистовјећивање кулпе и инјурије коју су чинили класични правници (Улпијан), јер постоје значењске варијације оба појма.

За аквилијанску одговорност је, поред осталих неопходних услова, потребно утврдити када је инјурија извршена долозно а када кулпно. Долозна инјурија је санкционисана у најстаријем периоду примјена овог закона, а третирање кулпозне инјурије изазива недоумице у теорији. Општеприхваћен став је да је кулпа уведена у класичном праву и да је тад дошло до „коперниканског преокрета“ у основу аквилијанске одговорности, од објективног ка субјективном. Међутим, становиште Марије Курзи указује да су присутне и теорије које тврде потпуно *vice versa* овом доминантном становишту и које упркос својој јединствености, успјешно егзистирају у романистици. На основу овако оштро подијељених ставова, тешко је поклонити вјеру једној или другој страни и занемарити контрааргументе. Најбоље а и најисправније би било формирати умјерени став који би помирио и субјективно и објективно становиште и на основу кога би се најуспјешније могао локализовати појмовни и значењски простор аквилијанске инјурије. Тај помирљиви став би морао да

уважи основане аргументе и субјективног и објективног становишта и да понуди синтетичко рјешење које би подједнако било прихватљиво и субјективистима и објективистима.

Mirjana Bogunović, LL.M

Assistant Lecturer

University of Banja Luka, Faculty of Law

***The meaning of the word „iniuria“ in the context
of the tort „Damnum iniuria datum“***

Summary

This article represents an attempt to determine the meaning of the word iniuria in the context of the civil tort „ Damnum iniuria datum“ and to delineate its significance compared to specific civil tort called „ Iniuria“. Iniuria itself means a harmful action done occidere, urere, frangere, rumpere, which makes it a tort action. The question that inevitably arises is „ Did iniuria in the time of enactment of lex Aquilia mean subjective relation of the perpetrator to the harmful act or just an objective presumption of breaking down the ius civile and bonos mores? The nature and the meaning of iniuria have long been discussed in the theory of Roman Law and there are many theses about this subject, but a unified position has yet not been adopted. The actual evolutionary development of iniuria and numerous related theories do not coincide in certain aspects.

Key words: *Lex Aquilia, Iniuria, Culpa, Dolus, Damnum, Subjective theory, Objective theory*